

Адміністративна відповідальність

Лариса Павлівна Коваленко*

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна

*e-mail: l.p.kovalenko@nlu.edu.ua

Анотація

Актуальність дослідження зумовлена динамічними змінами суспільних відносин, реформуванням публічного управління та необхідністю інтеграції європейських стандартів верховенства права в адміністративно-деліктне законодавство України. Метою статті є комплексне теоретичне дослідження інституту адміністративної відповідальності як специфічного різновиду юридичної відповідальності, що поєднує матеріально-правові та процесуальні елементи. У роботі застосовано догматичний, історичний, порівняльно-правовий та системний методи аналізу нормативно-правових актів, наукової літератури та судової практики. Розкрито сутність адміністративної відповідальності, її ключові функції (каральну, превентивну, виховну та відновну), публічно-правову природу, яка реалізується через заходи державного примусу уповноваженими органами. Детально проаналізовано адміністративне правопорушення як основну підставу відповідальності, його ознаки (протиправність, винність, суспільна шкідливість) та елементи складу (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона). Виявлено сучасні проблеми нормативного регулювання: концептуальну застарілість основного кодифікованого акта 1984 р., фрагментарність регулювання, дублювання норм у спеціальних законах та недостатню відповідність процедур притягнення до відповідальності стандартам права на справедливий розгляд. Обгрунтовано перспективи вдосконалення через ухвалення нового Кодексу про адміністративні проступки, уніфікацію норм, диференціацію стягнень, запровадження альтернативних санкцій та посилення процесуальних гарантій прав особи, що підвищить ефективність публічного управління й рівень довіри громадян до держави. Перспективи подальших досліджень пов'язані з оцінкою практичної ефективності нової моделі адміністративної відповідальності після її запровадження.

Ключові слова: адміністративне правопорушення; стягнення; публічне управління.

Administrative Responsibility

Larisa P. Kovalenko*

Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

*e-mail: l.p.kovalenko@nlu.edu.ua

Abstract

The relevance of the study is due to the dynamic changes in social relations, the reform of public administration and the need to integrate European standards of the rule of law into the administrative tort legislation of Ukraine. The purpose of the article is a comprehensive theoretical study of the institute of administrative responsibility as a specific type of legal responsibility that combines substantive and procedural elements. The work uses dogmatic, historical, comparative-legal and systemic methods of analysis of regulatory acts, scientific literature and judicial practice. As a result, the essence of administrative responsibility, its key functions (punitive, preventive, educational and restorative), and its public-legal nature, which is implemented through state coercion measures by authorized bodies, are revealed. The administrative offense as the main basis for liability, its features (illegality, guilt, social harm) and elements of composition (object, objective side, subject, subjective side) are analyzed in detail. Current problems of regulatory framework are identified: the conceptual obsolescence of the main codified act of 1984, fragmentation of regulation, duplication of norms in special laws and insufficient compliance of procedures for bringing to liability with the standards of the right to a fair trial. The prospects for improvement through the adoption of a new code on administrative misdemeanors, unification of norms, differentiation of penalties, introduction of alternative sanctions and strengthening of procedural guarantees of individual rights are substantiated, which will increase the efficiency of public administration and the level of citizens' trust in the state. Prospects for further research are related to assessing the practical effectiveness of the new model of administrative responsibility after its implementation.

Key words: administrative offense; penalty; public administration.

Вступ

Проблема адміністративної відповідальності посідає центральне місце в системі юридичної відповідальності та відіграє ключову роль у забезпеченні належного рівня правопорядку, стабільності суспільних відносин і функціонуванні державного механізму. Її призначення полягає в реагуванні на порушення, що не досягають рівня кримінальних деліктів, але завдають шкоди публічним інтересам, серед яких громадська безпека, санітарно-епідеміологічний добробут, економічний порядок та інші сфери суспільної життєдіяльності. Конституція України проголошує верховенство права як визначальний принцип правотворення й правозастосування (ст. 8) та гарантує кожному право на судовий захист у випадку порушення його прав чи законних інтересів з боку органів державної влади чи органів місцевого самоврядування (ст. 55) [1].

Нормативною основою адміністративної відповідальності є Кодекс України про адміністративні правопорушення, ухвалений у 1984 р., який залишається основним нормативним актом у цій сфері й значною мірою не відповідає сучасним європейським стандартам [2, с. 11]. Це зумовлює потребу в системному осмисленні інституту адміністративної відповідальності з урахуванням як вітчизняного досвіду, так і міжнародних вимог.

Сучасний розвиток адміністративно-деліктного права України, неодноразова зміна законодавства про адміністративну відповідальність потребують постійного наукового осмислення [3, с. 45]. В умовах реформування публічного управління та курсу на євроінтеграцію перед вітчизняним законодавцем постало завдання гармонізації адміністративно-деліктних норм із правовими стандартами Європейського Союзу. Кодифікований акт адміністративно-деліктного законодавства, прийнятий за радянських часів, не відповідає реаліям і вимогам сьогодення [4, с. 21], адже він не враховує нові виклики у сферах цифрової безпеки, антикорупційної політики, екологічного контролю та державного управління. Процес євроінтеграції України вимагає оновлення національної адміністративно-правової доктрини і ставить на порядок денний питання адаптації адміністративного законодавства до вимог Європейського Союзу [5].

Проведення рекодифікації адміністративно-деліктного законодавства та підготовка нового кодифікованого законодавчого акта щодо адміністративних проступків як єдиного нормативно-правового акта у правовій системі України є пріоритетним завданням у контексті сучасних вимог та стану розвитку держави [6]. Актуальність цього питання підкреслюється тим, що відповідний законопроект – проект Кодексу України про адміністративні проступки (реєстр. № 11386 від 28.06.2024 р.) – вже став предметом широкого наукового та експертного обговорення [7].

Аналіз останніх наукових публікацій свідчить про значний інтерес правничої спільноти до проблематики адміністративно-деліктного права. Зокрема, В. В. Савіцька досліджує актуальні питання адміністративно-деліктного права в контексті сучасних реформ [4]; С. Константінов аналізує проблеми адаптації адміністративно-деліктного права до права Європейського Союзу [2]; К. О. Чишко проводить аналіз тенденцій оновлення адміністративно-деліктного законодавства [8]; Д. О. Беззубов досліджує концептуальні засади розвитку адміністративно-деліктного законодавства на сучасному етапі [9]; Д. А. Козачук та О. Є. Панфілов розглядають адміністративну відповідальність у системі адміністративно-правових заходів впливу крізь призму сучасного виміру та європейських орієнтирів [10]. На міжнародному

рівні ці питання також не залишаються поза увагою: зарубіжні дослідники звертають увагу на системні недоліки законодавства про адміністративні правопорушення, зокрема у сфері судово-психіатричних експертиз [11], а також аналізують реформування правової системи України в контексті євроінтеграції та гібридних загроз [5].

Незважаючи на наявність значного масиву наукових праць, присвячених окремим аспектам адміністративної відповідальності, комплексний аналіз цього інституту з урахуванням нових нормативних ініціатив (насамперед проекту нового Кодексу про адміністративні проступки) та сучасних європейських вимог залишається актуальним науковим завданням. Важливість запровадження єдиної концепції адміністративної відповідальності в умовах оновлення Кодексу України про адміністративні проступки є визнаним у науковій доктрині першочерговим напрямом реформування [9, с. 694].

Метою статті є дослідження поняття, ознак і змісту адміністративної відповідальності, аналіз складу адміністративного правопорушення як її підстави, характеристика видів адміністративних стягнень, особливостей їх застосування та сучасних тенденцій розвитку правозастосовної практики. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: 1) охарактеризувати теоретико-правову природу адміністративної відповідальності та її функціональне призначення; 2) дослідити нормативно-правову базу регулювання адміністративної відповідальності в Україні; 3) проаналізувати склад адміністративного правопорушення як підставу відповідальності; 4) виявити актуальні проблеми адміністративно-деліктного законодавства та окреслити перспективи його вдосконалення у контексті євроінтеграції. У межах статті також розглянуто проблемні питання чинного законодавства та окреслено перспективи його вдосконалення з урахуванням наукових підходів і європейських вимог до регулювання адміністративно-деліктних відносин.

Огляд літератури

Дослідження інституту адміністративної відповідальності в сучасній правовій науці набуло значної інтенсивності, зокрема в контексті реформування адміністративно-деліктного законодавства України та її євроінтеграційних прагнень. Наукові розвідки останніх років охоплюють широке коло питань: від концептуальних засад адміністративної відповідальності до конкретних проблем правозастосування.

С. Константінов [2] зосереджує увагу на проблемах адаптації адміністративно-деліктного права до права Європейського Союзу, наголошуючи, що КУпАП 1984 р. залишається базовим актом у сфері адміністративних правопорушень, але значною мірою не відповідає сучасним європейським

стандартам. Дослідник обґрунтовує необхідність комплексного реформування шляхом ухвалення нового кодексу, побудованого на принципах пропорційності, гуманізму та верховенства права, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

В. В. Савіцька [4] аналізує актуальні питання адміністративно-деліктного права України крізь призму необхідності оновлення застарілого радянського законодавства, підкреслюючи, що чинний кодифікований акт не відповідає реаліям і вимогам сьогодення. Авторка звертає увагу на фрагментарність нормативного регулювання та множинність законодавчих актів, що містять приписи про адміністративну відповідальність, вказуючи на необхідність системного упорядкування цієї сфери.

К. О. Чишко [8] проводить ґрунтовний аналіз тенденцій оновлення адміністративно-деліктного законодавства, досліджуючи проєкт нового Кодексу України про адміністративні проступки. Науковець вказує на наявність у цьому проєкті істотних недоліків, що потребують усунення до його остаточного прийняття, а також формулює пропозиції щодо вдосконалення окремих положень. Такий критичний підхід до оцінки законодавчих ініціатив є важливим з огляду на необхідність забезпечення якості майбутнього кодифікованого акта.

Д. О. Беззубов [9] досліджує концептуальні засади розвитку адміністративно-деліктного законодавства на сучасному етапі розвитку держави, наголошуючи на важливості запровадження єдиної концепції адміністративної відповідальності в умовах оновлення відповідного Кодексу. Автор обстоює системний підхід до реформування як необхідну умову досягнення правової визначеності та ефективності регулювання.

Д. А. Козачук та О. Є. Панфілов [10] розглядають адміністративну відповідальність у системі адміністративно-правових заходів впливу в сучасному вимірі, аналізуючи її крізь призму європейських орієнтирів. Науковці відзначають, що проєкт нового Кодексу України про адміністративні проступки закріплює гуманістичну парадигму адміністративної відповідальності, зорієнтовану на пропорційність, індивідуалізацію та захист прав особи, що відповідає кращим світовим практикам у цій сфері. Дослідники також наголошують на тому, що сучасна система адміністративно-правових заходів впливу потребує розширення арсеналу альтернативних санкцій.

В. В. Мушенко та О. М. Ситніченко [12] досліджують питання правопорушень та відповідальності за їх вчинення у сфері економічної діяльності, формулюючи загальне визначення адміністративної відповідальності як специфічного реагування держави на адміністративне правопорушення,

що полягає у застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законодавством стягнення до суб'єкта правопорушення. Це визначення має важливе теоретичне значення для розуміння природи адміністративної відповідальності.

На міжнародному рівні проблематику адміністративно-деліктного права України досліджують Д. Бутенко, С. Димитрова та Л. Гренінг [11], які у своїй роботі, опублікованій у міжнародному рецензованому виданні, аналізують системні недоліки законодавства про адміністративні правопорушення в частині судово-психіатричних експертиз. Дослідники доходять висновку, що правові прогалини у відповідному регулюванні продовжують зберігатися, що негативно впливає на якість провадження у справах про адміністративні правопорушення. Крім того, Ю. Кривицький, Л. Кузнецова та співавтори [5] розглядають реформування правової системи України в контексті євроінтеграції, що безпосередньо стосується і сфери адміністративно-деліктного законодавства.

Важливий внесок у розробку теоретичних засад реформування адміністративної відповідальності робить і Дослідницька служба Верховної Ради України, яка підготувала Концепцію реформування законодавства України про адміністративну відповідальність [6] та інформаційну довідку щодо проекту Кодексу України про адміністративні проступки [7]. Ці документи систематизують наявні проблеми та формулюють напрями майбутньої реформи. І. О. Гребененко [3] акцентує на тому, що постійна зміна законодавства про адміністративну відповідальність вимагає безперервного наукового осмислення, що ще раз підтверджує актуальність і своєчасність досліджень у цій сфері. Отже, сучасна наукова думка формує доволі повне уявлення про проблематику адміністративно-деліктного права, висвітлюючи найбільш гострі питання його реформування.

Матеріали та методи

Дослідження інституту адміністративної відповідальності в Україні проведено в межах теоретико-правового підходу, спрямованого на комплексний аналіз правових норм, доктринальних положень та практичних аспектів застосування відповідальності. Основні етапи наукової роботи включали: 1) підготовчий етап, що передбачав добір та систематизацію джерел; 2) аналітичний етап, присвячений вивченню сутності, ознак та функцій адміністративної відповідальності; 3) синтетичний етап, де здійснювалися оцінка проблемних аспектів та формулювання пропозицій щодо вдосконалення; 4) узагальнюючий етап, що охоплював формування висновків та перспектив розвитку інституту.

Матеріальна база дослідження сформована на основі нормативно-правових актів, наукової літератури та судової практики. Серед ключових нормативних джерел – Конституція України (від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР), Кодекс України про адміністративні правопорушення (від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х із подальшими змінами), Закон України «Про державну службу» (від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII), а також спеціальні закони, що регулюють адміністративну відповідальність у сферах екології, антикорупції, державної служби та публічного управління. Ці джерела обрано з огляду на їх центральну роль у формуванні інституту адміністративної відповідальності, оскільки вони становлять основу матеріального та процесуального регулювання.

Наукова література включає монографії, статті та підручники за останні роки. Серед них – роботи Д. Бутенка, С. Димитрової та Л. Гренінга (2023), Ю. Кривицького та співавторів (2024), М. Рабіновича (2025), а також публікації вітчизняних науковців С. Константінова, В. В. Савіцької, К. О. Чиска, Д. О. Беззубова, Д. А. Козачука та О. Є. Панфілова, В. В. Мушенка та О. М. Ситніченко. Загалом, матеріальна база охоплює понад 15 джерел, відібраних за принципами релевантності, хронологічної охопленості та представленості різних наукових шкіл.

Методи дослідження обрано з урахуванням теоретичного характеру роботи. Основним є догматичний (формально-юридичний) метод. Для обґрунтування еволюції інституту використано історичний метод. Порівняльно-правовий метод було застосовано для зіставлення українського регулювання з європейськими стандартами. Системний аналіз використано для вивчення адміністративної відповідальності як цілісного інституту. Аналіз і синтез застосовано на всіх етапах дослідження.

Результати та обговорення

Теоретико-правова характеристика адміністративної відповідальності

Адміністративна відповідальність є одним із фундаментальних елементів системи юридичної відповідальності та ключовим інструментом забезпечення належного правопорядку у сфері публічного управління. Адміністративна відповідальність являє собою специфічне реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає у застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законодавством стягнення до суб'єкта правопорушення [12, с. 167]. Таке розуміння закріплено законодавчо: відповідно до ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення, адміністративним правопорушенням визнається протиправна, винна дія або бездіяльність, за яку законом передбачено адміністративну

відповідальність [13]. Саме наявність адміністративного правопорушення як юридичного факту є основною підставою притягнення особи до адміністративної відповідальності, що визначає її місце в системі публічно-правових засобів реагування на порушення.

Наукова доктрина розглядає адміністративну відповідальність як специфічний правовий інститут, що поєднує матеріально-правові та процесуальні норми і регулює відносини, які виникають із приводу притягнення особи до відповідальності за адміністративний проступок. Проект нового Кодексу України про адміністративні проступки закріплює гуманістичну парадигму адміністративної відповідальності, зорієнтовану на пропорційність, індивідуалізацію та захист прав особи [10, с. 102], що відображає новітні тенденції розвитку наукової думки у цій сфері.

Характерними ознаками адміністративної відповідальності є її публічно-правова природа, оскільки вона виникає у сфері реалізації владних управлінських функцій держави та спрямована на захист публічних інтересів. Вона здійснюється спеціально уповноваженими органами, зокрема органами Національної поліції, адміністративними комісіями, органами державного нагляду та судами, що прямо закріплено у ст. 213 КУпАП [13]. Конституція України гарантує кожному право на судовий захист у разі порушення прав чи законних інтересів з боку органів влади (ст. 55), а також встановлює заборону повторного притягнення до відповідальності за одне й те саме діяння (ст. 61) [1].

Не менш важливим елементом теоретико-правової характеристики адміністративної відповідальності є її функціональне призначення. Вона виконує низку взаємопов'язаних функцій: каральну, яка полягає в осудженні неправомірної поведінки; превентивну, спрямовану на недопущення правопорушень у майбутньому; виховну, яка сприяє формуванню поваги до правового порядку; та відновну, пов'язану з усуненням заподіяної шкоди. Отже, теоретико-правова характеристика адміністративної відповідальності свідчить про її комплексну природу, що поєднує нормативну визначеність, публічно-правовий зміст, процедурні гарантії та багатовекторне функціональне призначення.

Нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності

Нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності в Україні ґрунтується на системі взаємопов'язаних джерел, серед яких центральне місце посідають Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення та спеціальне законодавство. Конституція України проголошує верховенство права як визначальний принцип правотворення й

правозастосування (ст. 8) та гарантує кожному право на судовий захист (ст. 55) [1]. Важливою конституційною гарантією є також положення ст. 61, яка встановлює заборону притягнення особи до юридичної відповідальності одного виду двічі за те саме правопорушення.

Кодекс України про адміністративні правопорушення є основним кодифікованим актом, що встановлює матеріальні та процесуальні засади адміністративної відповідальності. Він визначає поняття адміністративного правопорушення (ст. 9), мету адміністративного стягнення (ст. 23), систему адміністративних стягнень, включно з попередженням, штрафом, громадськими роботами, оплатним вилученням, конфіскацією, позбавленням спеціального права й адміністративним арештом (статті 24–30), а також підстави й умови їх застосування [13]. Водночас, як підкреслюють дослідники, КУпАП, ухвалений у 1984 р., залишається основним нормативним актом у цій сфері й значною мірою не відповідає сучасним європейським стандартам [2, с. 16].

Серед спеціальних нормативних актів, що містять положення про адміністративну відповідальність, важливе місце посідає Закон України «Про державну службу». Державний службовець, як суб'єкт із спеціальним статусом, може нести адміністративну відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, а також за порушення, передбачені спеціальними нормами, що регламентують проходження служби та етичні стандарти управлінської діяльності [14]. У цій категорії осіб адміністративна відповідальність органічно пов'язується з дисциплінарною, що підкреслює міжгалузевий характер правового регулювання.

Отже, нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності в Україні має багаторівневий та комплексний характер. Така система є необхідною для ефективного функціонування адміністративної відповідальності, однак, потребує подальшого впорядкування, усунення дублювання норм та удосконалення кодифікації з урахуванням сучасних вимог верховенства права.

Адміністративне правопорушення як підстава відповідальності

Адміністративне правопорушення становить базовий юридичний факт, із настанням якого законодавець пов'язує можливість застосування до особи заходів адміністративної відповідальності. Адміністративним правопорушенням визнається протиправна, винна дія або бездіяльність, за яку законом передбачено адміністративну відповідальність (ст. 9 КУпАП) [13]. Це визначення закріплює ключові ознаки адміністративного правопорушення, які визначають його зміст та відмежовують від інших категорій правопорушень, зокрема кримінальних і дисциплінарних.

Насамперед адміністративне правопорушення є протиправним діянням, тобто таким, що суперечить нормам адміністративного або іншого галузевого законодавства. Протиправність у цьому контексті є юридичною формою вираження неправомірності поведінки суб'єкта. Обов'язковою ознакою є наявність вини особи, тобто її психічного ставлення до вчинюваного діяння у формі умислу або необережності. Категорія вини має ключове значення для визначення справедливості стягнення та пропорційності заходів впливу, що відповідає принципам верховенства права, закріпленим у ст. 8 Конституції України [1].

Структурно адміністративне правопорушення характеризується складом, який охоплює чотири основні елементи: об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт і суб'єктивну сторону. Об'єктом є суспільні відносини, на які спрямоване посягання; об'єктивна сторона виявляється у зовнішній формі поведінки; суб'єктом є фізична або юридична особа, яка має адміністративну деліктоздатність; суб'єктивна сторона охоплює форму вини, мотив і мету правопорушення. Встановлення кожного з цих елементів є необхідною умовою законного та обґрунтованого притягнення особи до відповідальності.

Важливим елементом є питання адміністративної деліктоздатності. Законодавство України встановлює загальний вік настання адміністративної відповідальності з шістнадцяти років (ст. 12 КУпАП), а для осіб зі спеціальним статусом, зокрема державних службовців, передбачено підвищені вимоги щодо дотримання правил управлінської дисципліни, що кореспондує положенням Закону України «Про державну службу» [14]. Підстава адміністративної відповідальності має не лише юридичний, а й соціальний зміст, адже адміністративні правопорушення є відображенням стану правової культури суспільства та рівня дотримання публічної дисципліни.

Сучасні проблеми та перспективи вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства

Сучасний стан інституту адміністративної відповідальності в Україні характеризується низкою концептуальних і практичних проблем, що істотно впливають на ефективність його функціонування. Першою ключовою проблемою є застарілість КУпАП як кодифікованого акта. Значна кількість його положень не охоплює сучасних видів суспільно небезпечної поведінки у сферах цифрової безпеки, інформаційної політики, екологічного контролю та антикорупційного врядування. Кодифікований акт адміністративно-деліктного законодавства, прийнятий за радянських часів, не відповідає реаліям і вимогам сьогодення [4, с. 186].

Другою системною проблемою є множинність і розпорошеність джерел адміністративної відповідальності. Понад сто спеціальних законів встановлює

адміністративні правопорушення та передбачає відповідні санкції, при цьому положення цих актів часто дублюють або модифікують норми КУпАП. Доведення пріоритетного характеру проведення рекодифікації адміністративно-деліктного законодавства, передусім підготовки та ухвалення нового кодифікованого законодавчого акта щодо адміністративних проступків як єдиного нормативно-правового акта у правовій системі України, є необхідною умовою подолання цієї проблеми [6, с. 2].

Третьою проблемою є процесуальні недоліки провадження у справах про адміністративні правопорушення. Норми КУпАП щодо строків притягнення, процедури складання протоколу, порядку розгляду справи та забезпечення прав особи не завжди узгоджуються з принципами верховенства права, юридичної визначеності, пропорційності та належної правової процедури. В окремих випадках положення Кодексу не узгоджуються зі статтями 55 і 61 Конституції України [1]. Практичні недоліки законодавства у сфері адміністративних правопорушень, зокрема щодо забезпечення прав особи, знаходять відображення і в міжнародних наукових дослідженнях [11]. Четвертою проблемою є недостатня диференціація видів адміністративних стягнень та їх невідповідність характеру правопорушення.

З метою усунення окреслених проблем необхідний комплексний підхід до вдосконалення інституту. Передусім постає потреба ухвалення нового Кодексу України про адміністративні проступки. Проект Кодексу України про адміністративні проступки (реєстр. № 11386 від 28.06.2024 р.) в умовах сьогодення має актуальне значення для кардинального реформування усієї системи адміністративно-деліктного законодавства [7, с. 1]. Процес євроінтеграції України вимагає оновлення національної адміністративно-правової доктрини і ставить на порядок денний питання адаптації адміністративного законодавства до вимог Європейського Союзу [5]. Важливим є те, що у результаті аналізу положень законопроекту науковцями було зроблено висновок про наявність у ньому ряду суттєвих недоліків, що потребують усунення до остаточного прийняття [8, с. 56–57].

Другим важливим напрямом є уніфікація спеціального законодавства шляхом включення основних складів правопорушень до нового Кодексу та встановлення єдиного підходу до формулювання складів і санкцій. Це сприятиме зменшенню дублювання норм, підвищенню правової визначеності та передбачуваності відповідальності. Третім напрямом є модернізація адміністративного процесу – закріплення процедурних гарантій, заснованих на стандартах ЄСПЛ та принципах належного врядування. Четвертим напрямом має стати диференціація видів адміністративних стягнень, запровадження альтернативних заходів, зокрема програм виправлення поведінки, публічних вибачень, громадських робіт із соціально корисною спрямованістю.

Процедура притягнення до адміністративної відповідальності

Процедура притягнення до адміністративної відповідальності є врегульованою законом послідовністю дій уповноважених органів та посадових осіб, спрямованою на встановлення факту вчинення адміністративного правопорушення та прийняття рішення щодо застосування адміністративного стягнення. Її нормативною основою є положення КУпАП, а конституційні засади закріплені у ст. 55 Конституції України [1]. Першим етапом є порушення справи та складання протоколу (статті 254–256 КУпАП [13]), який є основним доказовим документом. Далі справа розглядається по суті компетентним органом [13]. За результатами розгляду ухвалюється постанова, яка має бути мотивованою та ґрунтуватися на повному і всебічному дослідженні матеріалів.

Важливою складовою процедури є можливість оскарження постанови (статті 287–289 КУпАП [13]), що забезпечує реалізацію конституційного права особи на захист. Право на апеляційний перегляд відповідає також європейським стандартам справедливого судового розгляду. Отже, процедура притягнення до адміністративної відповідальності є важливим механізмом забезпечення законності та захисту публічного інтересу. Водночас практика свідчить про потребу в удосконаленні окремих процедурних положень відповідно до принципів верховенства права та стандартів ЄСПЛ. Модернізація адміністративної відповідальності має забезпечити баланс між ефективністю публічно-правового примусу та пріоритетом прав людини [15, с. 27], що має стати одним із напрямів модернізації адміністративно-деліктного законодавства України.

Висновки

У результаті дослідження встановлено, що інститут адміністративної відповідальності є комплексним правовим явищем, яке поєднує матеріально-правові та процесуальні елементи, виконує каральну, превентивну, виховну та відновну функції, забезпечуючи захист публічних інтересів та прав громадян. Нормативною основою є Конституція України, КУпАП 1984 р. та спеціальне законодавство, проте чинний кодифікований акт значною мірою не відповідає сучасним реаліям і вимогам, що підтверджується як вітчизняними, так і міжнародними науковими дослідженнями. Адміністративне правопорушення як підстава відповідальності характеризується протиправністю, винністю та суспільною шкідливістю; його склад охоплює об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт та суб'єктивну сторону, встановлення яких є необхідною умовою законного притягнення до відповідальності.

Виявлені проблеми – застарілість КУпАП, фрагментарність регулювання, дублювання норм у спеціальних законах та процесуальні недоліки прова-

дження – потребують системного вирішення шляхом ухвалення нового Кодексу України про адміністративні проступки, уніфікації спеціального законодавства, модернізації адміністративного процесу та диференціації видів стягнень. Реалізація цих заходів із урахуванням вимог євроінтеграції та принципів пропорційності, гуманізму і верховенства права сприятиме підвищенню ефективності публічного управління, зміцненню довіри громадян до держави та розбудові демократичної правової системи України.

Список використаних джерел

- [1] Конституція України : офіц. текст від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 05.02.2026).
- [2] Константінов С. Адаптація адміністративно-деліктного права до права Європейського Союзу. *Адміністративне право і процес*. 2025. № 1. С. 15–23. <https://doi.org/10.32782/2227-796X.2025.1.02>
- [3] Гребененко І. О. Актуальні проблеми адміністративно-деліктного права. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали ІХ Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 21 берез. 2025 р.) : у 2 ч. Ч. І. Дніпро : ДДУВС, 2025. С. 179–181. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/16207/1/27.pdf> (дата звернення: 05.02.2026).
- [4] Савіцька В. В. Актуальні питання адміністративно-деліктного права України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 84, ч. 3. С. 186–191. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/30-2.pdf> (дата звернення: 05.02.2026).
- [5] Kryvytskyi Yu., Kuznetsova L., Chekaliuk V., Maidaniuk I., Khriapynskyi A. The legal system reform of Ukraine in the context of EU integration and hybrid threats. *Sapientia: International Journal of Interdisciplinary Studies*. 2024. Vol. 5(4). e24077. <https://doi.org/10.51798/sijis.v5i4.879>.
- [6] Концепція реформування законодавства України про адміністративну відповідальність / Дослідницька служба Верховної Ради України. Київ, 2024. 38 с. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32358.pdf> (дата звернення: 05.02.2026).
- [7] Інформаційна довідка щодо проекту Кодексу України про адміністративні проступки № 11386 / Дослідницька служба Верховної Ради України. Київ, 2024. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33079.pdf> (дата звернення: 05.02.2026).
- [8] Чишко К. О. Аналіз тенденцій оновлення адміністративно-деліктного законодавства. *Нове українське право*. 2025. Вип. 2. С. 56–61. <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.2.6>.
- [9] Беззубов Д. О. Концепція розвитку адміністративно-деліктного законодавства на сучасному етапі розвитку держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 694–696. URL: https://lsei.org.ua/1_2025/165.pdf (дата звернення: 05.02.2026).
- [10] Козачук Д. А., Панфілов О. Є. Адміністративна відповідальність у системі адміністративно-правових заходів впливу: сучасний вимір та європейські орієнтири. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Вип. 91, ч. 3. С. 102–109. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.3.15>

- [11] Butenko D., Dimitrova S., Gröning L. Identifying deficits in Ukrainian law: Forensic psychiatry misuse in proceedings of administrative offenses. *International Journal of Law and Psychiatry*. 2023. Vol. 90. P. 101920. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2023.101920>.
- [12] Мушенко В. В., Ситніченко О. М. Правопорушення та відповідальність за їх вчинення у сфері економічної діяльності. *Право і суспільство*. 2023. № 2, т. 2. С. 167–173. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.2.2.25>.
- [13] Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10#Text> (дата звернення: 05.02.2026).
- [14] Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 05.02.2026).
- [15] Дякур М. Д. Адміністративна відповідальність у контексті розвитку українського адміністративного права та європейських стандартів. *Академічні візії*. 2025. № 50. С. 1–11. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18448362>.

References

- [1] Constitution of Ukraine. (June 28, 1996). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
- [2] Konstantinov, S. (2025). Adaptation of administrative-delict law to European Union law. *Administrative Law and Process*, 1, 15-23. <https://doi.org/10.32782/2227-796X.2025.1.02>.
- [3] Grebenenko, I.O. (March 21, 2025). Actual problems of administrative and tort law. In *International and national security: theoretical and applied aspects: materials of the 1st International. science and practice conf.* (Parts 1-2), Ch. I. (pp. 179-181). Dnipro: DDUVS. Retrieved from <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/16207/1/27.pdf>.
- [4] Savitska, V.V. (2024). Current issues of administrative and tort law of Ukraine. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 84(3), 186-191. Retrieved from <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/30-2.pdf>.
- [5] Kryvytskyi, Yu., Kuznetsova, L., Chekaliuk, V., Maidaniuk, I., & Khriapynskyi, A. (2024). The legal system reform of Ukraine in the context of EU integration and hybrid threats. *Sapienza: International Journal of Interdisciplinary Studies*, 5(4), e24077. <https://doi.org/10.51798/sijis.v5i4.879>.
- [6] Concept of reforming the legislation of Ukraine on administrative responsibility. (2024). Kyiv, Retrieved from <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32358.pdf>.
- [7] Information document on the draft Code of Ukraine on administrative offenses No. 11386. (2024). Kyiv. Retrieved from <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33079.pdf>.
- [8] Chyshko, K.O. (2025). Analysis of trends in update of administrative and torts legislation. *New Ukrainian Law*, 2, 56-61. <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.2.6>.
- [9] Bezzubov, D.O. (2025). Concept of the development of administrative tortious legislation at the modern stage of state development. *Legal Scientific Electronic Journal*, 1, 694-696. Retrieved from https://lsej.org.ua/1_2025/165.pdf.
- [10] Kozachuk, D.A., & Panfilov, O.E. (2025). Administrative liability in the system of administrative and legal measures of influence: contemporary dimension and european guidelines. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 91(3), 102-109. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.3.15>.

- [11] Butenko, D., Dimitrova, S., & Gröning, L. (2023). Identifying deficits in Ukrainian law: Forensic psychiatry misuse in proceedings of administrative offenses. *International Journal of Law and Psychiatry*, 90, 101920. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2023.101920>.
- [12] Mushenok, V.V., & Sytnichenko, O.M. (2023). Offenses and responsibility for their commission in the sphere of economic activity. *Law and Society*, 2(2), 167-173. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.2.2.25>.
- [13] Code of Ukraine on Administrative Offenses No. 8073-X. (December 7, 1984). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10#Text>.
- [14] Law of Ukraine No. 889-VIII "On public service". (December 10, 2015). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
- [15] Dyakur, M.D. (2025). Administrative Liability in the Context of the Development of Ukrainian Administrative Law and European Standards. *Academic Visions*, 50, 1-11. Retrieved from <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2686>.

Лариса Павлівна Коваленко

докторка юридичних наук, професорка
доцентка кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Григорія Сковороди, 77, Харків, Україна
e-mail: l.p.kovalenko@nlu.edu.ua
ORCID 0000-0002-6562-3693

Larisa P. Kovalenko

Doctor of Law, Professor
Associate Professor at the Department of Administrative Law and Administrative Activity
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 77 Hryhoriia Skovorody Str., Kharkiv, Ukraine
e-mail: l.p.kovalenko@nlu.edu.ua
ORCID 0000-0002-6562-3693

Рекомендоване цитування: Коваленко Л. П. Адміністративна відповідальність. *Проблеми законності*. 2026. Вип. 172. С. 118–132. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.172.356428>.

Suggested Citation: Kovalenko, L.P. (2026). Administrative Responsibility. *Problems of Legality*, 172, 118-132. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.172.356428>.

Статтю подано / Submitted: 06.01.2026
Доопрацьовано / Revised: 23.02.2026
Схвалено до друку / Accepted: 25.03.2026
Опубліковано / Published: 31.03.2026